

**R.P. Leonardi Lessii E Societate Iesv Theologi. In D.
Thomam De Beatitudine. De Actibus Humanis. De
Incarnatione Verbi. De Sacramentis Et Censuris.
Prælectiones Theologicae Posthumæ**

Lessius, Leonardus

Lovanii, 1645

Art. 6. Vtrum actus rationis imperetur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72898)

ARTICVLVS VI.

Vtrum actus rationis imperetur.

18 **N**Otandum ex D. Thom. Actum rationis seu intellectus considerari posse vel secundum exercitium, vel secundum speciem. Rursus, secundum speciem considerari potest, vel ut est apprehensio obiecti, vel ut est iudicium de obiecto; idque vel euidens veritatis, vel obsecure. Nunc Respondeo & Dico Primò, Exercitium actus intellectus potest imperari. Sic magister imperat discipulo, ut studeat, ut attendat, &c.

An & quando imperari possit actus intellectus, quoad exercitium?
Aduerte, hoc tantum esse verum, quando exercitium actus est in potestate voluntatis. Vnde illi actus intellectus qui à Deo immittuntur, vel apprehensio per imaginationem obiecto instinctu naturali ab intellectu eliciuntur, non possunt imperari. Quia non est in potestate nostra quibus visis tangamur, ut inquit D. August. aut quid nobis in mentem incidat. Quando tamen huiusmodi cogitationes aduertimus incidisse, possumus mentem ab illis declinare; nisi forte vehemens imaginatio illas assidue suggerat: tunc enim non nisi magno conatu & imperfectè id possumus. Nam conatu cessante, mox priores cogitationes redeunt.

An quoad speciem?
Dico Secundò, Apprehensio obiecti secundum suam speciem non cadit sub imperio voluntatis; quia non est ex arbitrio voluntatis, quod intellectus, canem v. g. sic potius apprehendat quam aliter: similiter equum, bouem: hoc enim pendet partim ab obiecto, partim à lumine intellectus, qui naturaliter format conceptum obiecto respondentem. Alioqui non est conceptus talis obiecti, sed alterius.

19 *Quid si obiectum sit euidens?*
Dico Tertiò, Iudicium siue assensus, si obiectum sit euidenter verum vel falsum, non subest imperio secundum speciem actus. Patet, quia intellectus tunc non potest nisi vno modo iudicare, scilicet assentiendo, si sit verum; vel dissentiendo, si sit falsum.

Si obscurum?
Dico Quartò, Si obiectum non sit euidens, sed obscurum, assensus intellectus subest imperio voluntatis secundum speciem actus: ita ut possit assentire vel dissentire. Patet hoc in rebus fidei, & in multis sententijs Philosophorum vel Theologorum: in quibus ut assentias vel dissentias, affectus voluntatis magnam vim habet. Ratio est, quia facit ut tibi videatur verum, vel vero similis, quod alteri videtur falsum vel similis falso.

Aduerte tamen, præter affectum debere suppetere vtrique aliquas rationes, quæ faciant obiectum verisimile, saltem in speciem. Si enim neutram in partem suppetat vlla ratio, voluntas non potest facere ut assentias vel dissentias; ut, stellas esse pares, vel impares.

DVBIUM.

Vtrum si vtrique sint rationes omnino pares, & tibi etiam pares videantur, possis alteri parti præ altera assentiri, solum quia sic placet.

20 *Quidam assentiunt.*
Quidam putant id fieri posse, non solum quando vtraque pars videtur æquè probabilis, sed etiam quando altera videtur probabilior; tunc enim posse te reiecta parte quam iudicas pro-

babiliorem, assentiri alteri quam censeres minùs probabilem.

Respondeo, Contrarium esse verius; nempe fieri non posse ut serio iudices esse verius id, in quo minor aut æqualis cernitur species veri.

Probatur Primò, nò possumus alicui complexo assentiri, nisi sub ratione veri: ergo non possumus assentiri alteri parti præ altera, nisi eluceat in ea maior verisimilitudo, quam in altera. Consequentiā patet, quia id in quo est minor verisimilitudo, etsi absolute consideratum habeat sufficientem speciem veritatis; tamen comparatum ad alteram partem tamquam acceptandum præ illa, nullam habet: ac proinde intellectus non potest in illud præ altero ferri.

Secundò, Quia experientia constat, dum volumus alicuius opinioni assentiri, non posse nos id statim præstare: sed primò inquirere rationes, cur illa sententia possit videri verisimilior.

Tertiò, quia etsi rogati, cur hoc potius velimus quam aliud, interdum respondeamus, quia sic placet: numquam tamen rogati, cur hoc potius credamus quam illud, solemus respondere, quia sic placet: sed quia videtur verisimilius.

Obijcitur Primò, voluntas propositis duobus bonis, potest eligere id quod minus est, relicto eo quod ipsa iudicat esse melius; quia etsi sit melius, non tamen est necessarium, & minus illi sufficit ad præfens negotium: ergo similiter intellectus, propositis duabus propositionibus oppositis, poterit assentiri minùs probabili tamquam veri, relicta eā quam iudicat probabiliorē: quia etsi sit probabilior, tamen rationes eius non cogunt intellectum.

Respondeo Negando consequentiā. Est enim magnum discrimen inter intellectum respectu sui obiecti, & inter voluntatem respectu sui. Primò, Quia voluntas est potentia libera, nihilque necessariò vult, nisi illud, in quo est plenitudo boni. Intellectus autem non est potentia libera: sed necessariò assentitur cuius veritati proposita, si sit euidens. Si autem non sit euidens, non assentitur quidem necessariò; tamen non potest dissentire, nisi incipiat videri minùs verisimile, quam oppositum. Deinde quando voluntas relicto meliore bono eligit deterius; potest in hoc eligendo considerare aliquam rationem boni, quam non considerat in altero; nempe quod sic ostendat se posse altero carere, sibi que id quod minus est, sufficere. Intellectus autem non potest in eo quod minus videtur probabile, inuenire aliquam rationem veri, seu assentiendi, quæ non sit in altero, quod iudicatur esse probabilius. Denique quia voluntas potest sic velle, quia sic placet; non tamen intellectus potest sic assentiri, quia sic placet.

Obijcitur Secundò, Affectus sapientie facit, ut quis relicta opinione probabiliori, sequatur minùs probabilem: ergo homo pro arbitrio suo potest assentiri vtri maluerit. Respondeo; Affectus non potest facere ut serio assentiar minùs probabili, tamquam veriori, nisi faciat illam quoque videri probabiliorē; ad quod sanè affectus magnam vim habet. Sicut enim facit aliquid videri longè melius, quam sit; ita etiam facit aliquid videri longè verius, quam sit: & hac solà ratione, actus intellectus quoad assensum vel dissensum, subest arbitrio voluntatis.

Obijcitur Tertiò, Possum sequi minùs probabilem opinionem in praxi; relicta probabiliore;

Non potest quis assentiri ei quod iudicat minùs probabile.

21 *Obiectiones soluntur.*

Discrimen inter intellectum & voluntatem in modo ratiocinandi in obiectum.

Affectus sapientie ut minus probabile videatur probabilius.

liore; sed hoc fieri nequit, nisi iudicem illam veniorem; ergo.

Respondeo Negando minorem: ut enim illam sequar in praxi, sufficit ut iudicem illam probabilem & verisimilem, & ut sciam me posse operari secundum sententiā probabilem; ut infra dicitur, q. 19. a. 6. dub. 7.

ARTICVLVS VII.

Utrum appetitus sensitui actus imperentur?

22
Passiones
animi, ut
ira, odium
&c. impera-
re possunt.

Respondeo & Dico Primò, Actus appetitus sensitui, ut ira, odium, concupiscentia, tristitia, possunt imperari. Probatur, Quia voluntate aliquid absolute volente, vel nolente, sequitur in phantasia apprehensio conformis, ex qua ulterius sequitur motus in appetitu sensitui conformis. Et ratio est, quia cum appetitus inferior non sit suapte naturā liber, necessariò sequitur apprehensionem phantasiæ. Hæc autem necessariò sequitur imperium voluntatis & intellectus.

Dices, Sæpè experimur non posse nos excitare dolorem in parte inferiore, dum de peccatis volumus dolere: ergo appetitus inferior non necessariò obedit.

Respondeo, si voluntas persistet, necessariò orietur aliquis motus in appetitu inferiore; ut rectè docet Caietanus: Hic tamen motus sæpè erit valdè remissus, nisi voluntas sit vehemens; quò fit ut vix sentiat, præsertim cum notabilis spirituum & sanguinis commotio ob aliquod impedimentum non coniungitur.

23
Non possunt
semper tolli.

Dico Secundò, Motus appetitus sensitui non semper possunt tolli imperio rationis & voluntatis, ut experientia docet. Hoc autem fit, quotiescumque non est in nostra potestate tollere imaginationem, ex qua illa commotio oritur. Quod tripliciter accidit. Primò, cum obiectum est præsens & sensu percipitur. Secundò, Quando imaginatio excitatur cum magna humorum & spirituum commotione, ut fit in subito terrore, subita ira, &c. Tertiò, Quando ab aliqua causa extrinseca, ut ab Angelo, vel dæmone, imaginatio cietur. His euentis, non potest voluntas omnino tollere passionem excitatam; quia non potest tollere imaginationem, ex qua necessariò sequuntur. Sicut enim non potest mouere appetitum inferiorem, nisi mediante imaginatione; ita neque potest eius motus tollere, nisi tollendo imaginationem.

24
Possunt
tamen isti
motus reddi
inefficaces.

Dico Tertiò, Est tamen in potestate voluntatis, quamdiu ratione utitur, efficere ut isti motus sint inefficaces, seu ut non prorumpant in actum externum completum.

Probatur Primò, quia actio humana completur in actibus exterioribus: atqui completio operationis pertinet ad directionem superioris potentiae, ut docet D. Augustinus lib. 12. de Trinit. c. 12. Non potest, inquit, peccatum efficaciter perpetrandum mente decerni, nisi illa mentis intentio, penes quam summa potestas est membra in opus mouendi, vel ab opere cohibendi, male actioni cedat & seruiat: Itaque necesse est, ut voluntas consentiat.

Secundò, Si passionem possent mouere membra in opus tenente voluntate, maxima esset inordinatio in naturā humanā, & in Repub. Nam ho-

mo & in seipsum & in proximos grauissima sæpè committeret absque culpā; vnde nec iussu posset puniri.

Dixi, Completum, quia interdum imperfecti motus in parte genitali sequitur ex passione & imaginatione; quæ pars non ita paret rationi ut cetera membra. Cuius ratio est, quòd imaginatio delectabilem tactus maxime concitet spiritus, quibus hæc pars potissimum regitur, qui concitati eam mouent. Reliquis partibus neque tanta copia spirituum feruit, neque illi spiritus concitantur imaginatione operationis, eò quòd in illorum operatione non sit tanta voluptas.

Ex his patet, quomodo prauis motibus & cupiditatibus sit resistendum. Primò, Tollenda est imaginatio, ex qua oriuntur, diuertendo illam ad aliud; ut ad mortis, iudicii, inferni considerationem. Secundò, si sic tolli nequeat, fortiter id quod proponitur, est voluntate repudiandū tamquam summum malum, æternam concilians miseriam. Ex hac enim voluntate fiet, ut etiam phantasia hoc tamquam malum apprehendat, vnde motus ille prauus mitigabitur. Tertiò, implorandum est diuinum auxilium; quia etiam si voluntas suis viribus possit aliquantulum resistere, tamen nisi diuinitus iuuetur, importunitate imaginationum & motuum appetitus inferioris, tandem tædio affecta trahitur in cōsensum. Quid enim superest, nisi ut quo adiuuante vincimus, eodem non opitulante, vincamur? ut ait D. Leo.

ARTICVLVS VIII.

Utrum actus anima vegetantis imperentur?

Conclusio est, Hos actus non subdi imperio rationis; ut sunt, concoctio, attractio, expulsio, retentio, assimilatio. Idem dicendum de pulsu cordis & articularum, qui tamen motus sunt ab anima sentiente.

Ratio est, Quia hi motus neque sunt apprehensio aliqua, neque sequuntur apprehensionem, sed vim merè naturalem.

His etiam addi potest, neque actus sensuum exteriorum subiacere voluntatis imperio, nisi mediante motu locali, quo possunt applicari obiectis, vel auerti, vel interposito medio impediri. Ratio est, quia propositis obiectis, merè naturaliter operantur, sicut vires rerum naturalium. Intellectus autē & phantasia secundum se & immediate subiacent imperio voluntatis, quia secundum se possunt applicari ad operandum absque interuentu vllius alterius motus circa ipsos, præter actum voluntatis.

ARTICVLVS IX.

Utrum actus membrorum exteriorum imperentur?

Conclusio est, Actus membrorum subsunt imperio rationis. Probat Diuus Thomas, quia motus membrorum sunt à potentijs sensituius: atqui potentia sensituius subsunt imperio rationis & voluntatis; ergo etiam motus membrorum.

Dices,